

La formació a distància en el programa de formació permanent del professorat a les Illes Balears

La formación a distancia en el programa de formación permanente del profesorado en las Islas Baleares

Distance learning in the continuing teacher training programme in the Balearic Islands

Juan Martínez González, juanmar@educacio.caib.es

Tomeu Mascaró Soler, bmascaro@dginnova.caib.es

Manuel Rivera Ruiz, mrivera@educacio.caib.es

Equip coordinador de la Formació a Distància (FaD). Servei de Formació Permanent del Professorat.

Resum

S'exposen els entorns virtuals d'aprenentatge i les aplicacions web 2.0 utilitzades per l'equip de formació a distància (FaD) de la Conselleria d'Educació de les Illes Balears. En primer lloc, es fa un recorregut històric vers les aplicacions utilitzades. En segon lloc, s'aporten dades estadístiques respecte a l'oferta formativa i el nombre d'alumnes participants. Seguidament, es comenten els indicadors utilitzats per a l'avaluació dels continguts dels cursos. Finalment, es recullen les impressions dels tutors i tutores de FaD, les quals pretenen determinar la direcció que hauria de prendre la FaD en el futur.

Paraules clau:

Formació a distància, aplicacions informàtiques, dades estadístiques.

Resumen

Se exponen los entornos virtuales de aprendizaje y las aplicaciones web 2.0 utilizadas por el equipo de formación a distancia (FaD) de la Consejería de Edu-

cación de las Islas Baleares. En primer lugar, se hace un recorrido histórico en cuanto a las aplicaciones utilizadas. En segundo lugar, se aportan datos estadísticos respecto a la oferta formativa y el número de alumnos participantes. Seguidamente, se comentan los indicadores utilizados para la evaluación de los contenidos de los cursos. Finalmente, se recogen las impresiones de los tutores y tutoras de FaD, las cuales pretenden determinar la dirección que debería tomar la FaD en el futuro.

Palabras clave

Formación a distancia, aplicaciones informáticas, datos estadísticos.

Abstract

This paper describes the virtual learning environments and Web 2.0 applications used by the distance learning team (FaD) of the Balearic Ministry of Education. First, the history of the applications used is reviewed. Second, statistical data are provided on the training available and number of students involved. The paper then goes on to discuss the indicators used

to evaluate course contents. And lastly, it describes the impressions of several FaD tutors, which aim to determine the direction the FaD should take in the future.

Keywords

Distance learning, computer applications, statistical data.

1. INTRODUCCIÓ

Els entorns virtuals d'aprenentatge (EVA) són sistemes informàtics basats en la web que fan possible la distribució i la recuperació de material formatiu en diversos formats. Aquests sistemes permeten la interacció entre els participants de manera síncrona i asíncrona, ja que tots tenen implementades eines de fòrum, xat, correu electrònic, missatgeria instantània... A més, el sistema facilita el seguiment de l'activitat dels participants amb una sèrie d'eines d'avaluació.

Durant els darrers anys, aquests sistemes EVA han tengut una evolució espectacular (paral·lela a la de l'anomenada web 2.0) fins a arribar a la situació actual, en què poques persones relacionades amb el món educatiu desconeixen l'entorn Moodle (acrònim de *Module Object-Oriented Dynamic Learning Environment* o entorn modular d'aprenentatge dinàmic orientat a objectes), el LMS (*Learning Management System* o sistema de gestió de cursos) de codi lliure, basat en les teories del constructivisme, desenvolupat per Martin Dougiamas, que és el que actualment fa servir el programa de formació a distància de la Conselleria d'Educació i Cultura de les Illes Balears.

2. ALGUNES FITES IMPORTANTS

2.1. ELS INICIS

Podem situar el punt de partida de la modalitat de formació «a distància» del programa de formació permanent del professorat en el curs 1999-2000, a les portes del canvi de mil·lenni amb un pilot que es va desenvolupar en un entorn Java facilitat per la Direcció General de Tecnologia del Govern de les Illes Balears. Concretament va ser la realització del curs anomenat «Aprofundiment en les TIC» durant els mesos d'abril i maig de l'any 2000. Els destinataris d'aquest curs eren cent professors i professores de les Illes amb coneixements inicials en la utilització de la tecnologia.

D'aquest curs inicial es va derivar la proposta d'un programa pilot dins el pla de formació per al curs 2000-2001 així com el disseny i l'elaboració del material per al curs de tutoria telemàtica, primer curs de formació de formadors en línia i que va suposar una primera passa cap a la unificació de criteris. Aquest programa pilot es va desenvolupar en l'entorn WebCT, a partir del setembre de 2000, i va tenir 655 participacions, 32 de les quals corresponen al primer curs de tutoria telemàtica. És significatiu constatar que ja en el primer esborrany del programa pilot es feia referència al *Lifelong Learning* (aprenentatge continu al llarg de tota la vida), a la redefinició de l'espai físic mitjançant les TIC i a la necessitat d'una renovació metodològica. En aquest primer informe ja es parlava de la necessitat de «planificar una formació a distància que a la llarga possibiliti una formació col·laborativa i autònoma del professorat (...) A més, les TIC possibiliten un canvi en l'enfocament de la formació, ja que permeten que el protagonisme se centri més en l'alumne i no tant en el formador, i en l'aprenentatge més que en l'ensenyament.» (Isabel Amengual i Antoni Morante, Informe sobre el programa pilot de formació a distància, maig de 2000). Podem dir que aquesta filosofia, tot i que encara, avui en dia, es presenta com a innovadora, ja es troba al nostre ADN.

2.2 ENS MUDAM A MOODLE

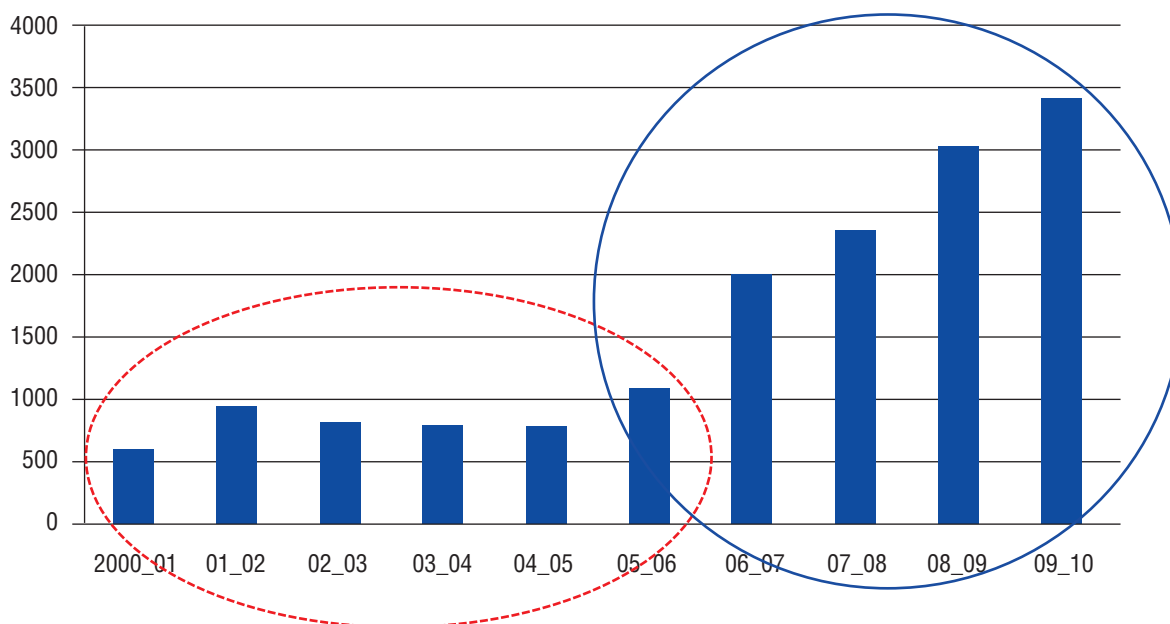
El curs 2005-2006 havíem assolit la fita de les 175 activitats de formació, amb un total de 3.888 participacions de 1.887 professors i professores diferents. El programa de formació a distància, ja plenament integrat en el programa de formació del Servei de Formació Permanent del Professorat (SFPP), s'havia anat orientant cap al programari lliure, i s'havia anat ampliant l'oferta formativa. Durant el curs anterior s'havia preparat aquesta migració, en primer lloc decidint on aniríem –Moodle o Claroline– i a continuació adequant els cursos que ja teníem al nou format i preparant programes d'aprenentatge tant per als participants com per als tutors i tutores.

Iniciàvem, doncs, una nova etapa que, des d'una fonamentació ferma, introduïa importants reflexions sobre els tipus de continguts i el que podríem anomenar *filosofia Ubuntu* relativa a la reutilització dels materials de formació i les produccions derivades d'aquesta activitat i de la col·laboració en entorns lliures. Va ser, com podem veure al gràfic, un període de creixement constant.

d'altres àmbits també han elaborat material per als cursos a distància que també han tutoritzat com una activitat més del seu programa de treball ordinari.

Precisament, i tornant al gràfic, aquests cursos obligatoris per als funcionaris i per als interins són, en part, causants de la pujada espectacular d'aquesta segona etapa de la nostra història. I diem que *en part* perquè

Professorat participant a cursos de FaD

Gràfic 1. Professorat participant als cursos de FaD.

Al final d'aquesta etapa, s'havien dissenyat 60 cursos, 50 continuaven totalment operatius i 26 provenien de les dues edicions del concurs d'elaboració de materials per a la formació a distància, convocats els cursos 2006-2007 i 2008-2009.

En aquest punt es fa necessari mencionar la col·laboració dels CEP en el programa de formació a distància. Pràcticament, tota la xarxa d'assessors i assessores han participat com a tutors/tutores en el programa, especialment a partir de la introducció dels cursos de formació per als funcionaris en pràctiques i per als interins novells. Els assessors i les assessores TIC dels CEP, a més de la coordinació d'aquests cursos de funcionaris i interins, tutoritzen anualment un curs del programa propi de FaD (programa de formació a distància). A més, alguns assessors i assessores

la majoria de participants en aquests cursos obligatoris es fidelitzen al programa FaD. Tot i això, també pensam que el continu creixement de participació té unes altres motivacions, com podrien ser la popularització del programa, que ultrapassa l'àmbit que alguns encara s'entesten a anomenar «secta TIC», l'augment i la varietat de l'oferta formativa, fonamentalment pel que fa als continguts i no pas a les modalitats formatives, que ara per ara encara se centren en el format curs, i l'interès creixent del professorat per la tecnologia aplicada a l'educació, especialment l'anomenada web 2.0. Actualment, l'oferta en aquest camp és una de les més demandades pel professorat participant.

Durant aquest període, i de manera gradual, també hem començat a ampliar l'oferta d'activitats de formació encam-

inades a la transferència a l'aula, bé a través de cursos en què es pot reflexionar sobre la manera com es pot innovar mitjançant la tecnologia, bé a través de cursos per crear materials formatius d'aplicació directa a l'aula com poden ser les miniunitats didàctiques (MUD) o els diccionaris audio-visuals.

2.3. BÉ, PERÒ, I LA CLIENTELA, QUÈ EN PENSA?

El programa de FaD realitza tres convocatòries anuals, una per trimestre. La durada de les activitats és aproximadament de dos mesos i, en acabar cada una, els participants han d'emplenar el corresponent formulari d'avaluació. Amb els resultats d'aquests qüestionaris i la valoració dels corresponents tutors i tutores, l'equip de coordinació elabora una memòria de cada una de les activitats.

S'avaluen una sèrie d'aspectes, que són:

1. El disseny i l'organització: objectius, continguts, metodologia, temporalització...
2. L'entorn de formació: entorn Moodle, disseny del lloc, eines de comunicació...
3. Els materials del curs: seqüenciació dels continguts, suficiència i claredat de la informació, adequació als diferents ritmes d'aprenentatge, gradació...
4. La tutoria: rapidesa, atenció personalitzada, claredat de les respostes, empatia...

Aquests aspectes es valoren numèricament, assignant-hi una nota entre 1 i 5 i de manera qualitativa amb la possibilitat d'expressar els comentaris que es troben adients. Aquests comentaris lliures es recullen en les diferents memòries i són la base, si cal, per introduir les reformes oportunes.

Els resultats que hem anat obtenint, des del punt de vista numèric, arriben a un 4,19 (sobre 5), la nota més baixa, a l'apartat de materials dels cursos; un 4,28 pel que fa al disseny i l'organització; un 4,32 pel que fa a l'entorn de formació i un 4,72 de mitjana global per a la tutoria. En qualsevol cas, sempre per damunt del notable, però, si hi ha una estrella, aquesta és la tutoria, que assoleix una mitjana d'excel·lent, la qual cosa evidencia que, si podem considerar que el programa de FaD de les Balears és un èxit, aquest èxit, en una part molt important, és responsabilitat d'aquests do-

cents que fan de tutors i tutores i que volen compartir els seus coneixements amb els companys.

2.4. ENS DESVIRTUALITZAM

El final del curs 2009-2010 potser també marcà una fita important en el desenvolupament del programa de FaD a les nostres illes. Els dies 1 i 2 de juliol de 2010 es va celebrar la primera trobada de tutors de FaD. El que, en principi, havia de ser una trobada de caire més aviat festiu, va acabar convertint-se en un fòrum de profundes reflexions entorn de la formació de formadors en línia, tant en la fase presencial com en la prèvia mantinguda a l'entorn Moodle. En aquesta fase es varen constituir grups de discussió entorn d'una sèrie de temàtiques com ara l'avaluació, el foment del treball col·laboratiu als cursos de FaD, els materials de formació de FaD, l'aplicació a l'aula dels continguts treballats als cursos de FaD, els protocols d'actuació de la tutoria i els requisits per a la participació en els cursos de FaD o el mateix entorn de formació, el Moodle.

Aquí tothom va poder dir-hi la seva, i la veritat és que els tutors de FaD es varen comprometre i varen aportar reflexions molt pensades i, gràcies a aquesta feina, a les aportacions d'experiències concretes i a l'aportació d'especialistes externs, es varen poder elaborar, a tall de conclusió, una sèrie de punts, camins oberts per on hauria de transitar la FaD en el futur.

Aquests punts es concreten de la manera següent:

- De la formació en què l'eix són els continguts cap a la formació en què l'eix siguin les activitats.
- Des dels materials PDF cap als materials com a conjunt de recursos ordenats.
- Des de les activitats per avaluar els docents cap a les activitats pensades per ser compartides i reutilitzades.
- De metodologies individualitzades cap a metodologies col·laboratives.
- Des de les activitats genèriques cap a les activitats generalitzades i transferibles a l'acció docent.
- Des dels cursos centrats en eines als usos contextualitzats d'aquestes eines.
- Des de l'avaluació centrada en els resultats cap a l'avaluació centrada en els processos.
- Des de l'avaluació única del tutor cap a l'avalu-

ació amb diferents actors: autoavaluació, coavaluació.

- Del format curs cap a altres formats (seminaris, grups de treball...) en què s'apregui fent i que tinguin una implicació directa amb la pràctica docent dels participants.

Aquest, que no és decàleg però quasi, marca la direc-

ció i ja, durant el present curs, s'han realitzat activitats que intenten evolucionar cap a aquestes altres maneres de concebre la formació de formadors en línia. Ha estat el començament d'un camí cap a la propera fita, on suposam que s'haurà estabilitzat la corba de creixement quantitatiu en un replà, però on podrem presentar un creixement qualitatiu en la contínua recerca del més adient per fer realitat la innovació tan necessària en el món educatiu.

Per citar aquest article:

Martínez González, J.; Mascaró Soler, T.; & Rivera Ruiz, M. (2011). La formació a distància en el programa de formació permanent del professorat a les Illes Balears. *Innov[IB]. Recursos i Recerca Educativa de les Illes Balears*, 2. 149-153. Obtingut de: <http://www.innovib.cat/numero-2/pdfs/art13.pdf>